Kutatóprojektek

Az Országos Széchényi Könyvtár a magyar vonatkozású írott emlékek őrhelye. A könyvtár feltárási, őrzési és szolgáltatási feladatai mellett rendkívül sokrétű tudományos tevékenységet is folytat. Az intézmény munkatársai közt több akadémiai és számos egyetemi doktor található, mellettük a tudományos fokozattal nem rendelkező munkatársak mintegy 10%-a foglalkozik rendszeresen kutatással.

Az OSZK tudományos könyvtárként a magyar vonatkozású humántudományi kutatások kiinduló forrásgyűjteménye. Belső kutatásainak, ***kutatóprojektjeinek*** elsődleges alapja a könyvtár páratlan állománya, illetve a retrospektív nemzeti bibliográfiai számbavétel. Ezért a nemzeti könyvtárban folyó kutatások irányát, illetve a reájuk épülő szakmai kiadványok tematikáját a gyűjtemények eleve meghatározzák.

Könyvtörténeti, sajtótörténeti, nyomdatörténeti kutatások

- A nemzeti könyvtárban, illetve egyéb magyarországi könyvtárakban és levéltárakban fennmaradt kódextöredékek felkutatása, feldolgozása; Kódexkatalógusok készítése; A középkori magyarországi könyvkultúra történetének szisztematikus kutatása.
- Az 1801 előtt nyomtatott nyelvi és területi hungarikumok, illetve régi magyarországi nyomtatványok bibliográfiai feltárása, számbavétele; A korszakra vonatkozó könyvtörténeti és művelődéstörténeti kutatások folytatása.
  Az RMNy-műhely [1]
- Nyomdatörténeti kutatások és eredményeik publikálása, ill. adatbázisba szervezése a kezdetektől 1850-ig.
  Typographia adatbázis [2]
  Hungaria Typographica [3]
- Az 1801-1920 közötti időszakban retrospektív könyvtörténeti alapkutatás, nemzeti bibliográfiai feltáró munka, könyv-, és kiadótörténeti kutatások (köztük könyvkereskedelemre, könyvkiadásra és olvasástörténetre vonatkozó adatokkal).
- Sajtótörténeti kutatások: a kezdetektől 1920-ig megjelent időszaki kiadványok retrospektív nemzeti bibliográfiai tételeinek létrehozása, valamint a könyvtári alapkutatásokra épülve, az 1850 utáni időszak kiterjedt sajtóiparára (kereskedelem, cégtörténet, cenzúra, stb.) vonatkozó kutatások

Irodalomtörténeti, történettudományi és általános művelődéstudományi kutatások
Irodalomtörténeti, történettudományi és általános művelődéstudományi kutatások az OSZK szakkönyvtári feladatainak megfelelően (ide értve a magyarságtudományi kutatásokat is).

A Különgyűjteményi tárak speciális gyűjteményeire épülő kutatások
A Különgyűjteményi tárak speciális gyűjteményeire épülő kutatások (színháztörténeti, zenetörténeti, térképtörténeti kutatások, kézirat, régi nyomtatványok, plakát, fotó, egyéb kisnyomtatvány, stb.).

Könyvtártudományi kutatások
Az intézmény az 1950-es évek kezdetétől a hazai könyvtártudományi kutatások legjelentősebb

műhelye. A Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjteményére alapozva kiemelt figyelmet fordítunk a könyvtárak és a társadalom közötti kapcsolat és az országos könyvtári rendszer működésével kapcsolatos kutatásokra, a hazai és nemzetközi könyvtári trendek feltárására és összehasonlító elemzésére. A könyvtárak fejlesztéséhez kapcsolódóan rendszeresen készítünk elemzéseket az országos könyvtári rendszer vonatkozásában (ODR, KSZR, RKSZR). Igyekszünk nyomon követni és a magyar könyvtárosok felé közvetíteni a külföldi könyvtárak legjobb gyakorlatait.

Kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerünknek köszönhetően több nemzetközi kutatási projektben is közreműködtünk az elmúlt években. (pl. PLACE projekt)

Az Országos Széchényi Könyvtár kiemelt feladataként kezeli a hazai olvasáskutatások végzését és koordinálását. Évtizedek óta rendszeresen elemezzük a magyar lakosság olvasói és könyvtárhasználati szokásait.

Bolyai-ösztöndíjasok az OSZK-ban
Bíró Csilla: Andreas Pannonius Énekek éneke-kommentárja

Az ösztöndíj időtartama: 2014. szeptember 1. – 2017. augusztus 31.

Az ösztöndíjam segítségével Andreas Pannonius (1420 körül – 1472?) magyar származású, itáliai karthauzi szerzetes kéziratban fennmaradt, latin nyelvű Énekek éneke-kommentárjának (Expositio super Cantica canticorum) jegyzetekkel ellátott kritikai kiadását szeretném megvalósítani. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára őrzi azt a 16. század eleji papírkódexet, amely egyedüliként, egy példányban tartotta fenn Andreas Pannonius kommentárját. Andreas Pannonius kommentárja mind a magyar, mind az európai Énekek éneke-exegézisben kitüntetett helyet foglal el. Az előbbiben azért, mert a legkorábbról fennmaradt, magyar származású íróhoz köthető kommentár, az utóbbiban pedig azért, mert műve alapkoncepciójával, miszerint a kommentárt Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása tanának védelmébe állította, egyénit és újat alkotott. Az Expositio super Cantica canticorumon kívül nem ismerünk olyan kommentárt, amely versről versre haladva, következetesen a Szeplőtelen Fogantatással hozta volna összefüggésbe az Énekek énekét. Ennek az egyedi jellemzőnek a hangsúlyozása céljából a kritikai kiadás elkészítésével párhuzamosan tervezem az Énekek éneke verseinek értelmezése során kibontakozó Mária-kép jellemzőinek bemutatását és ezzel kapcsolatban a Szeplőtelen Fogantatás tanának védelmében írt kommentárrészletek forráselemzését.

Boreczky Anna: Az illusztrált Apollonius. Egy középkori sikertörténet alakváltozatai

Az ösztöndíj időtartama: 2014. szeptember 1. – 2016. augusztus 31

Apollonius türoszi király mesés históriája (Historia Apollonii regis Tyri) a 4–5. századtól kezdődően a 16–17. századig élénken foglalkoztatta az emberek fantáziáját. Az eredeti késő-antik családregény gazdag jelentésrétegei révén a mindenkori olvasóközönség érdeklődésének és igényeinek megfelelően formálható, minden bizonnyal nem csak írott, hanem szóbeli közlés révén is terjedt alaptörténet volt. Korai változata a főhős, Apollonius odüsszeiájaként volt érthető, miközben a kora-keresztény női szentek legendáinak elemeit is magába foglalta. A középkorban eleinte morális példázatként és történeti szövegként olvasták, később a keresztes hadjáratok és az útleírások irodalmának motívumaival gazdagodott, míg végül szereplői a késő-középkori lovagregény hőseinek és hősnőinek jelmezét öltötték magukra.

Népszerűségének megfelelően a Historia Apollonii különböző szövegváltozatainak és középkori fordításainak kiterjedt irodalma van, ugyanakkor a mű középkori illusztráció-történetének feltárására mind ez idáig nem került sor. Kutatásom ezt a hiányt igyekszik pótolni. Munkám kiindulópontját a regény legkorábbi ismert illusztrációsorozata képezi, mely egy, az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött 11. századi kódextöredékben (Cod. Lat. 4) maradt ránk. Az Apollonius-illusztrációk [4] középkori alakváltozatainak vizsgálata a görög-római művészetnek a középkorban betöltött szerepéről az általánosan elfogadott vélekedéseknél jóval érzékenyebb képet fest, és rávilágít az antik kultúrának a reneszánsz megjelenése előtti folyamatos, egyben folyamatosan változó

jelenlétére.

Dalloul Zaynab: Jani Pannonii Opera quae manserunt omnia kritikai kiadása

Az ösztöndíj időtartama: 2015. szeptember 1. – 2018. augusztus 31.

Doktori disszertációm témája egy 18. századi erdélyi filológus és kommentátor, Kovásznai Sándor Janus Pannoniushoz írt kritikai apparátusának kiadása volt, a reneszánsz kommentártörténet kontextusában elhelyezve. A doktori témámhoz kapcsolódóan részt vállaltam a Mayer Gyula és Török László nevével fémjelzett Janus Pannonius Összes Művei kritikai kiadásának harmadik kötetében.

Janus Pannonius a magyarországi neolatin irodalom egyik legjelentősebb alakja, akit hosszú időkig szinte egyedüli magyar költői tehetségként Európában elismertek, a modern kritikai filológia viszont egészen a XIX. század végéig szinte csupán a klasszikus szerzőkre koncentrált. Huszti József és Ábel Jenő elévülhetetlen érdeme, hogy a témában monografikus igényű munkát, továbbá szövegközléseket jelentettek meg, és ezzel elindították az európai színvonalú Janus-kutatást a XIX-XX. század fordulóján. Mindemellett sajnos a mai napig nem készült el Janus Pannonius teljes szövegkorpuszának kritikai kiadása. A harmadik kötet tenné befejezetté a korpuszt, amellyel a magyarországi neolatin kritikai filológia egy csaknem évszázados hiányt pótolna.

A kutatócsoportban vállalt feladatom: öt nagyobb dicsköltemény feldolgozása a klasszikus szövegkontextus tükrében, valamint a feldolgozás során felmerülő új eredmények publikálása.

Ekler Péter: Az ókori görög és római irodalom mint eszmény és előkép Augustinus Moravus Olomucensis (1467–1513) életművében

Az ösztöndíj időtartama: 2013. szeptember 1. – 2016. augusztus 31.

A kutatási program keretében – a XV-XVI. század fordulóján Magyarországon, Budán tartózkodó – Augustinus Moravus („Olmützi Ágoston”) teljes életművét kutatom; célom, hogy a művek alapos vizsgálatával feltárjam, bemutassam és elemezzem Augustinus Moravusnak az ókori görög és római irodalom iránti érdeklődését, az általa olvasott és a mások számára követésre ajánlott klasszikus auktorok szövegeihez, szellemiségéhez fűződő viszonyát. Kiss Farkas Gáborral közösen 2013. november 13-án nemzetközi konferenciát rendeztünk Augustinus halálának 500. évfordulója alkalmából. A tanulmánykötet 2015 júliusában jelenik meg (Augustinus Moravus Olomucensis. Proceedings of the International Symposium to Mark the 500th Anniversary of the Death of Augustinus Moravus Olomucensis (1467–1513). Edited by Péter Ekler and Farkas Gábor Kiss (MTA BTK ITI–OSZK, Budapest, 2015, 216 p.). A kutatási program lezárása után angol nyelvű monográfiában kívánom közzétenni a vizsgálatok eredményét.

Kertész Balázs: Laskai Osvát. Egy európai hírű magyar ferences a középkor végén

Az ösztöndíj időtartama: 2014. szeptember 1. – 2017. augusztus 31.

A ferences rend szigorúbb, obszerváns ágának 1448-ban megalakult magyarországi vikáriája a 15. század második felére a Magyar Királyság legnagyobb szerzetesközösségévé vált. Történetének egyik meghatározó alakja Laskai Osvát (†1511) volt, akit háromszor is megválasztották vikáriusnak (1497, 1499, 1507).

Kor- és rendtársához, Temesvári Pelbárthoz (†1504) hasonlóan Osvátot is elsősorban prédikációíróként tartjuk számon. A Biga salutis (Az üdvösség kétkerekű szekere) közös címet viselő, a teljes egyházi évet felölelő beszédgyűjteménye három kötetből áll: a szentek ünnepeire készített beszédek (Sermones de sanctis) először 1497-ben, a vasár- és ünnepnapokra írt sermók (Sermones dominicales) először 1498-ban, a nagyböjti időszakra szánt gyűjtemény (Quadragesimale Bige salutis) először 1501-ben jelent meg nyomtatásban. E sermóciklusok Európa-szerte ismertté váltak:

az első két kötet 1516-ig 5-5, a harmadik kötet 1515-ig három kiadást ért meg, mindegyik kiadás a Strasbourg melletti Hagenauban látott napvilágot. Gemma fidei (A hit bimbója) című negyedik gyűjteménye, amely egy újabb nagyböjti sermóciklus, egyszer jelent meg, 1507-ben, szintén Hagenauban.

Osvát írta Temesvári Pelbárt Aureum rosarium theologiae (A teológia arany rózsakertje) című négykötetes dogmatikai enciklopédiájának negyedik kötetét. Mind a négy kötet megjelent nyomtatásban (1503, 1504, 1507, 1508). A 15. század legvégén került sor a vikária felépítését és működését meghatározó konstitúciók írásba foglalására. Az 1499-ben elfogadott rendelkezések összeállításában Osvát döntő szerepet játszott. A legújabb kutatások szerint valószínűleg Osvát írta a magyarországi obszerváns ferencesek krónikájának 1501-ig terjedő részét. Emellett tudunk Kapisztrán Jánosról írt munkájáról is, ez azonban elveszett.

A Bolyai Ösztöndíjjal támogatott kutatás célja egy, az eddigi ismereteket összegző és az új eredményeket bemutató Laskai Osvát-monográfia elkészítése.

Az intézményi összetett tudományos munka szakmailag is, reprezentativitásában is magas színvonalon felel meg mind a magyar mind a nemzetközi tudományos elvárásoknak. Az intézmény kutatói – a mindenkori tudományos stratégiának megfelelően – arra törekszenek, hogy a Nemzeti Könyvtár tudományos arculatát ne pusztán múltbéli éthosza határozza meg. A könyvtár, amely a „nemzet emlékezete”, ahogyan az intézményre gyakorta hivatkozni szokás, nem lehet ugyanis egyfajta passzív emlékezet csupán, de sokkalta inkább egy aktív, kulturális emlékezet letéteményesévé kell, hogy váljék.

A tudományos partnerségen alapuló, kiterjedt kutatási eredmények, illetve a rendkívül sokrétű állományra épülő értékelések, egyéni kutatások révén munkatársaink folyamatosan jelen vannak a hazai és nemzetközi tudományos életben. (ld. Munkatársaink publikációi [5])

A forrásértékű alapkutatások és az ezekre épülő belső tudományos értékelő munkák eredményeit - évtizedekre visszamenőleg - a nemzeti könyvtár igényes kiadványaiban tesszük közzé. A könyvtár aktív szerepet vállal a tudástársadalomban, és a korszerű szolgáltatás-fejlesztés mellett a gyűjteményeire vonatkozó egyedi feltáró és értékelő kutatómunka minőségi publikálására is komoly hangsúlyt fektet (ld. Kiadványok [6]).

A könyvtár tudományos stratégiájának megfelelően a tudományos kutatáshoz és a publikációkhoz társulnak az intézményi tudományos konferenciák és ülésszakok, vendégkonferenciák, illetve egyéb kapcsolódó rendezvények (pl. intézményi nagykiállítások, könyvbemutatók, tematikus honlapok [7], stb.) eredményei is.

A saját állományra vonatkozó tudományos feltáró munkák a gyűjtemények kincseit, egyes szegmenseit vagy unikális darabjait tudományos igénnyel értékelő kutatások és a partnerségben megvalósuló kutatási projektek a nemzeti könyvtár tudományos rangját, munkatársainak szakmai elismertségét növelik. A kulturális megőrzés és fogyasztás között, a tudományos igényű teremtés, vagyis a kutatási eredmények egyik alapfeltétele a rangos szakértői csoportok működtetése, a nemzeti könyvtár tudományos rangjának megőrzése.

Forrás webcím: https://oszk.hu/tudomanyos_muhelyek

Hivatkozások:
[1] https://oszk.hu/oldal/az-rmny-muhely
[2] https://oszk.hu/oldal/az-rmny-muhely#Typographia-adatbazis
[3] https://oszk.hu/oldal/az-rmny-muhely#Hungaria-Typographica
[4] http://www.oszk.hu/hirek/appolonius-pictus-hasonmas
[5] https://oszk.hu/oldal/munkatarsak-publikacioi-eloadasai
[6] https://oszk.hu/content/kiadvanyok
[7] https://oszk.hu/virtualis_kiallitas